

Ρέντσο Πιάνο, αρχιτέκτονας

Στο Φάληρο σχεδιάζουμε μια κοινότητα αισθημάτων

Με το Κέντρο Πολιτισμού Σταύρος
Νιάρκος, η Αθήνα θα φύγει στο μέλλον

της ΜΑΡΙΑΣ ΚΑΤΣΟΥΝΑΚΗ

Τίποτα δεν είναι αναμενόμενο στον Ρέντσο Πιάνο. Ο άνθρωπος που έχει αναλάβει να αλλάξει τη ζωή μας, παρεμβαίνοντας καθοριστικά στη διαμόρφωση του αστικού τοπίου της Αττικής, ορκίζεται, εμμέσως πλην σαφώς, ότι «θα μας παραδώσει μια πιο όμορφη πόλη από αυτήν που παρέλαβε», παραφράζοντας τον όρκο των Αθηναίων οπλιτών στην αρχαιότητα. Από τον αριθμό 34 της Rue des Archives, στο Μαράι, στην καρδιά του Παρισιού, σχεδιάζει το Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρκος στο Φαληρικό Δέλτα το οποίο περιλαμβάνει την Εθνική Βιβλιοθήκη, την Εθνική Λυρική Σκηνή και ένα εντυπωσιακό πάρκο. Η κατασκευή τους θα αρχίσει στα τέλη του 2011. Το αναθεωρημένο ποσό της δωρεάς ανέρχεται σε 566 εκατ. ευρώ. Με άλλο ποσό χρηματοδοτείται, από το Ίδρυμα Νιάρκου και πάλι, η μελέτη για τη διαμόρφωση του φαληρικού μετώπου για την οποία ο Ρέντσο Πιάνο συνεργάζεται με την ελληνική κυβέρνηση.

Ο Ιταλός αρχιτέκτονας, από τους μεγαλύτερους στον κόσμο, πατέρας τεσσάρων παιδιών (από 45 έως 11 χρόνων!), από τα πρώτα πράγματα που αναφέρει στην πολυώρη συνάντησή μας είναι ότι διδάχθηκε αρχαία ελληνικά και λατινικά στο Λύκειο της Γένοβας. Το αποδεικνύει αναλύοντας ενδελεχώς το «καλός καγαθός» στο οποίο βασίζει την κοσμοθεωρία του, ενώ αναλαμβάνει να σερβίρει ο ίδιος το ελαφρύ μεσημεριανό γεύμα που έχουν ετοιμάσει στο γραφείο του, στο Renzo Piano Building Workshop. «Το ωραίο από μόνο του μπορεί να είναι κάτι εξωπραγματικό, διακοσμιακό, αλλά μόλις το συνδυάσεις με το καλό γίνεται πραγματικό και ισχυρό. Ως αρχιτέκτονας, αυτό πρέπει να έχεις στο μυαλό σου: δουλεύοντας σε μια πόλη, να την κάνεις καλύτερη με την έννοια του καλού καγαθού».

Από την πρόσψη και μόνο, το κτίριο θα μπορούσε να είναι το εργαστήριο του Τζεπέτο (ο ξυλουργός πατέρας του Πινόκιο!). Τζάμα επιτρέπουν στους περαστικούς να βλέπουν την κίνηση σε ένα μικρό τμήμα του εσωτερικού, που δίνει την εντύπωση ενός οργανωμένου παιχνιδιότοπου. Μέσα στο κτίριο, που απλώνεται σε πολλά τετραγωνικά μέτρα, περίπου 80 εργαζόμενοι συναποτελούν το γραφείο στο Παρίσι. Υπάρχει ένα ανάλογο στη Γένοβα και ένα μικρότερο στη Ν. Υόρκη. Ο Ρέντσο Πιάνο εργάζεται και στα τρία, αλλά ουσιαστικά τα τελευταία 35 χρόνια μετά τη δημι-

ουργία του Κέντρου Ζορζ Πομπιντού (το σχεδίασε μαζί με τον συνεργάτη του Ρίτσαρντ Ρότζερς) κατοικεί... σχεδόν δίπλα του. «Παγιδεύτηκα σ' αυτήν την πόλη με το Μπομπούρ», ομολογεί και αναφέρει με χαρά ότι ο Ομπάμα, όταν επισκέφθηκε επίσημα το Παρίσι, πήγε μόνον εκεί: «Όχι τις Βεροαλλίες ή στο Λούβρο, αλλά στο Μπομπούρ».

Αν και περισσότερο Γάλλος, πλέον, ο Ρέντσο Πιάνο δηλώνει πολύ ανήσυχος για την πρώτη του πατρίδα, την Ιταλία. «Το κρήμα απομακρύνεται από την τέχνη. Πολλοί άνθρωποι δεν καταλαβαίνουν την αξία της ομορφιάς και ότι η τέχνη μπορεί να αλλάξει τον κόσμο. Η ζωγραφική, η λογοτεχνία, ο κινηματογράφος μπορούν να εισχωρήσουν στη συνείδηση, έχουν τη δυνατότητα να μεταμορφώνουν τους ανθρώπους, να τους κάνουν καλύτερους. Δεν δημιουργούν υποχρεωτικά καλλιτέχνες αλλά ανθρώπους. Καλύτερους δικηγόρους, καλύτερους επιστήμονες, καλύτερους πολιτικούς. Η τέχνη προσθέτει ένα μικρό φως στα μάτια των ανθρώπων που μπορείς να το αναγνωρίσεις. Οι άνθρωποι που κυβερνούν την Ιταλία τώρα δεν καταλαβαίνουν αυτές τις αξίες. Είναι βλάκες... Αλλά δεν έχει σημασία. Για να σκοτώσεις μια χώρα χρειάζονται περισσότερα από 20 χρόνια. Μπορεί να χρειάζεται και έντες αιώνες. Εγώ όμως εξακολουθώ να είμαι ανήσυχος».

Με την περιήλωση στον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό και στην «άγκορα» (αγορά), ένα χώρο συνάντησης, που έχει υπολογίσει το έργο του, πέρασε αρκετή ώρα. Για να επιστρέψουμε στην αρχιτεκτονική, του θυμίζω τη φράση του Ουίνστον Τσώρτσιλ: «Είναι ο άνθρωπος που πλάθει τα κτίρια, αλλά είναι τα κτίρια που με τον καιρό πλάθουν τον άνθρωπο». Σχολιάζει ότι γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο οι πόλεις μοιάζουν με τους κατοίκους τους και οι κάτοικοι με τις πόλεις τους. «Οι Γενοβέζοι, για παράδειγμα, είναι πολύ εσωστρεφείς, σωπικοί. Και η πόλη είναι εσωστρεφής, σχεδόν μυστηριακή. Υπάρχει μια συμμετρία ανάμεσα στα κτίρια και στους ανθρώπους. Ο ένας δημιουργεί τον άλλον. Δεν ξέρεις ποιος έρχεται πρώτος: οι άνθρωποι ή τα κτίρια! Ο αρχιτέκτονας πρέπει να μπορεί να ακούει τους ανθρώπους. Αυτό είναι θεμελιώδες. Μπορεί να μου πείτε ότι και ο λογοτέχνης είναι το ίδιο. Ο αρχιτέκτονας όμως πρέπει να μπορεί να συλλέγει τις καλές φωνές. Ξέρετε καμιά φορά μιλούν 20 άνθρωποι μπροστά σου και μόνον ένας έχει ενδιαφέρον. Αυτός με την πιο καμπυλωτή φωνή».

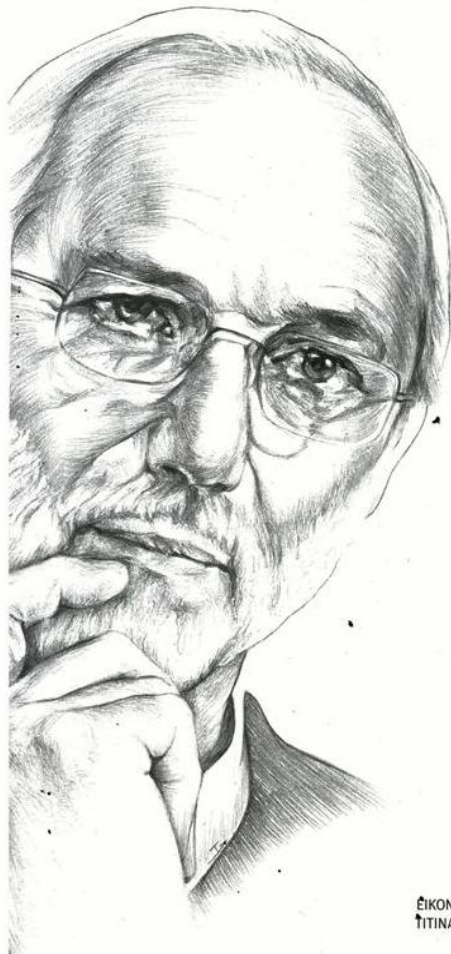

“

Δεν είναι και' ανάγκη
αρνητική έννοια
η παγκοσμιοποίηση.
Βοηθάει τη γνώση,
τη μόρφωση, την παι-
δεία, το μοίρασμα
της πληροφορίας. Εάν
είσαι βλάκας, είσαι
βλάκας! Είτε σε
τοπική ακτίνα είτε
σε παγκόσμια!

“

Υπάρχει μια συμμετρία
ανάμεσα στα κτίρια
και στους ανθρώπους.
Ο ένας δημιουργεί
τον άλλον. Δεν ξέρεις
ποιος έρχεται πρώτος:
οι άνθρωποι ή τα κτίρια!

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ:
ΤΙΤΙΝΑ ΧΑΛΜΑΤΖΗ

Η σιωπή είναι ένα πολύ σημαντικό κομμάτι της ζωής

Η Εθνική Βιβλιοθήκη είναι το πιο σημαντικό κτίριο για τον Ρέντσο Πιάνο. Κυρίως γιατί έρχεται τόσο αργά για την πόλη. «Αλλά η αργοτητα αυτή μπορεί και να σημαίνει ότι σήμερα έχουμε τη δυνατότητα να κάνουμε το σωστό. Γιατί οι βιβλιοθήκες σήμερα είναι εντελώς διαφορετικές απ' ό,τι ήταν πριν από 50 χρόνια. Το βιβλίο πρωτοστατεί, βέβαια, πάντα. Αλλά είναι και η σύνδεση με τον υπόλοιπο κόσμο μέσω του **Internet**».

— **Χάσαμε όμως μισό αιώνα...**

— Αυτά είναι τα κακά νέα! Τα καλά είναι ότι τώρα μπορεί να γίνει το σωστό! Οι αλλαγές είναι συνταρακτικές στις βιβλιοθήκες εδώ και έναν αιώνα. Ένα είναι σίγουρο: δεν σχεδιάζουμε μια βιβλιοθήκη μόνο για τους ειδικούς ώστε να έρχονται να μελετούν. Οι βιβλιοθήκες σήμερα είναι δημοφιλείς χώροι. Κέντρα μετάδοσης γνώσης αλλά και υποδοχής. Η παρέμβαση είναι κοινωνική, λειτουργική, στην πόλη και, πιθανόν, και αρχιτεκτονική. Αλλά η μεγάλη παρέμβαση είναι κοινωνική και λειτουργική. Είναι μια σπουδαία δωρεά στην πόλη αυτό το έργο. Η Αθήνα θα είναι αλλιώς μετά από αυτό. Θα φύγει στο μέλλον...

— **Σας έχει απασχολήσει η ισορροπία του έργου σας σε σχέση με τον Παρθενώνα;**

— Για να κάνω τη δουλειά μου χρειάζεται μια μικρή ποσότητα τρέλας! Αλλιώς μπορείς να αυτοκτονήσεις! Ασφαλώς, με έχει απασχολήσει πολύ.

Οχι με όρους ανταγωνισμού. Θα ήταν γελοίο. Ο μόνος τρόπος να υπάρξουμε, είναι να είμαστε σύγχρονοι. Ανήκουμε στην εποχή μας. Είναι προνόμιο και πρόβλημα την ίδια στιγμή. Η αρχιτεκτονική είναι μια αφήγηση της εποχής σου. Αυτό που αποκαλούμε όραμα. Με ρωτάτε για τη σχέση με τον Παρθενώνα. Το μόνο που μπορώ να πω είναι ότι άλλο εκείνοι, άλλο εμείς. Πρέπει να φέρουμε τον εαυτό μας με αξιοπρέπεια.

Απέφυγε οποιοδήποτε σκόλιο για το Νέο Μουσείο της Ακρόπολης. «**As σταματήσουμε εδώ γιατί θα αναγκάζομαι να σας πω κομψές κοινοτοπίες**».

— **Δεν νομίζετε ότι κυριαρχεί ένα αρχιτεκτονικό σταν σύστημα, μια μορφή «παγκοσμιοποίησης» της αρχιτεκτονικής;**

— Δεν είναι κατ' ανάγκη αρνητική έννοια η παγκοσμιοποίηση. Βοηθάει τη γνώση, τη μόρφωση, την παιδεία, το μοίρασμα της πληροφορίας. Εάν είσαι βλάκας, είσαι βλάκας! Είτε σε τοπική κλίμακα είτε σε παγκόσμια! Από την άλλη, μεγαλώνει η πρόκληση και το ενδιαφέρον. Υπάρχει κάτι στερεότυπο στον τρόπο που αντιμετωπίζουμε την παγκοσμιοποίηση. Όταν σταματήσουμε αυτήν τη συζήτηση και επιστρέψουμε στο γραφείο μου, είμαι απολύτως τοπικός. Υπάρχει ακόμη κάτι: η σιωπή. Ο,τι έχω ως περιουσία είναι ότι η σιωπή είναι πολύ σημαντικό κομμάτι της ζωής. Δεν χρειάζεται πάντα να μιλάς, να βιάζεσαι. Μπορείς και να σιωπάς και να περιμένεις.

Οι σταθμοί του

- 1937**
Γεννιέται στην ιταλική πόλη Γένοβα.
- 1964**
Αποφοιτά από την Αρχιτεκτονική Σχολή του Πολυτεχνείου του Μιλάνου και αρχίζει να πειραματίζεται στις ελαφρές κατασκευές.
- 1977**
Συμυπογράφουν με τον Ρίτσαρντ Ρόμπερτς το Κέντρο Ζορζ Πομπιτουά (Μπομπούρ), εμβληματικό πολιτιστικό κέντρο του Παρισιού.
- 1981**
Δημιουργεί το Renzo Piano Building Workshop σε τρεις πόλεις: Παρίσι, Γένοβα, Ν. Υόρκη.
- 1985**
Ξεκινεί την ανάπλαση του παλιού λιμανιού της Γένοβας. Ολοκληρώνεται το 2001.
- 1992**
Αρχίζει την ανακατασκευή της Potsdamer Platz στο Βερολίνο που ολοκληρώθηκε το 2000.
- 1998**
Αρχιτεκτονικό Βραβείο Pritzker.
- 2002**
Χρυσό Μετάλλιο της Διεθνούς Ένωσης Αρχιτεκτόνων. Την ίδια χρονιά εγκαινιάζεται ένα μεγάλο έργο του στη Ρώμη: το Parco della Musica Auditorium.
- 2005**
Κέντρο Paul Klee στη Βέρνη.
- 2006**
Αναδιάρθρωση και επέκταση της βιβλιοθήκης Morgan Library στη Ν. Υόρκη.
- 2008**
Χρυσό Μετάλλιο του Αμερικανικού Ινστιτούτου Αρχιτεκτόνων.

Η συνάντηση

Το ελαφρό γέυμα, σ' ένα φωτεινό αίθριο γραφείο στο Renzo Piano Building Workshop, επιμελήθηκε ο Πατρικ που αθόρυβα μπαινιόβγαίνει για να φροντίσει το λιτό τελετουργικό: τρεις μικρές σαλάτες (με φρέσκα λαχανικά, με πάστα, με σπικινόρετς), ένα πιάτο με καπνιστό σολομό, πανί, ένα μπουκάλι λευκό κρασί. Ακολούθησε το παραδοσιακό στα γαλλικά γεύματα πιάτο τυριών, που έδωσε γρήγορα τη θέση του σε φρέσκα φρούτα και αυτά σε έναν εφάπνο και ένα πράσινο τσάι.

Είναι θεμελιώδες να μετατρέπουμε την ανάγκη σε ευκαιρία

Η συζήτηση συνεχίζεται αδιάτακτα στο φωτεινό αίθριο του κτιρίου. Οι εργαζόμενοι γύρω έχουν ήδη φύγει και επιστρέφει από το μεσημεριανό διάλειμμα. Τα δικά μας πιάτα, σχεδόν ανέγγιχτα. «Εχω μεγάλο σεβασμό στους συγγραφείς. Στην προσπάθεια που καταβάλλουν σε όλη τους τη ζωή να αντλήσουν, να αρπάξουν από την πραγματικότητα. Χάρηκα πάρα πολύ με τη βράβευση του Μάριο Βάργκας Λιόσα. Είναι πολύ καλός φίλος μου. Τον παρακολουθώ χρόνια τώρα πώς εργάζεται συλλέγοντας στιγμές, πραγματικότητα, που πρέπει μετά να μετασχηματίσει. Το παρελθόν της μεγάλης ιταλικής τέχνης είναι εκεί, σε αυτήν την επαφή με την πραγματικότητα, με την καθαρή δύναμη της ανάγκης. Και η αρχιτεκτονική στηρίζεται σε αυτήν ακριβώς τη δύναμη, εμπνέεται από αυτήν. Εξαρτάται από την βαρύτητα, από τους σεισμούς. Και πρέπει να απαντήσει σε αυτές τις ανάγκες ως αρχιτέκτονας. Thanks God, αυτό δεν είναι αρκετό. Πρέπει να απαντήσει και στις επιθυμίες, στα όνειρα».

— **Πόσο το τελικό σας σχέδιο περιορίζεται από πρακτικές δυσκολίες;**

— Δεν περιορίζεται, προσαρμόζε-

ται. Είναι διαφορετικό. Το περιορίζεται πχει αρνητικά. Η πραγματικότητα είναι ευκαιρία. Αν θέλεις, για παράδειγμα, να χτίσεις κάτι μνημειακό και δεις το ενεργειακό πρόβλημα σαν εμπόδιο, θα αποτύχεις. Πρέπει να δεις την ενέργεια ως πηγή εμπνεύσης. Στο Κέντρο Πολιτισμού Σταύρος Νιάρχος αυτό ακριβώς κάνουμε. Μετατρέπουμε το κτίριο σε ένα μεγάλο πάρκο. Τοποθετούμε το κτίριο κάτω από το πάρκο ώστε να μην καταναλώνει ενέργεια και εγκαθιστούμε στην πράσινη οροφή ένα μεγάλο ηλιακό θερμοσυσσωρευτή. Η οροφή είναι κάτι ζωντανό και όχι αποκομμένο. «Τραγουδάει» την ανάγκη για ενέργεια, δεν τη φέρει βαρέως, δεν υποφέρει από αυτήν την ανάγκη. Την περασμένη χρονιά τέλειωσα ένα έργο στο Σαν Φρανσίσκο, την Ακαδημία Επιστημών της Καλιφόρνιας. Αυτό το κτίριο δεν έχει αир κοντίσιον. Νομίζω είναι το πρώτο τόσο μεγάλο κτίριο στις ΗΠΑ που δεν έχει αир κοντίσιον. Δημιουργήσαμε μια κυματιστή οροφή με φυτά, τοπικά είδη φυτών. Η ποιότητα ενώθηκε με την πραγματικότητα. Η ανάγκη ήταν να καταναλώνουμε λιγότερη ενέργεια. Αλλά η ανάγκη δημιούργησε μια ευκαιρία,

Η κοσμοθεωρία και η δουλειά του Ρέντζο Πιάνο, (εδώ ποζάρει στην «Κ» στο γραφείο του στο Παρίσι) βασίζεται στο «καλός καγαθός».

γιατί η οροφή έγινε μέρος του τοπίου. Οι άνθρωποι απολαμβάνουν να είναι εκεί και σιγά σιγά άρχισαν να έρχονται και τα πουλιά. Έτσι συναντήθηκαν η Φύση, η αναζήτηση λύσης για την ενέργεια και η απόλαυση. Ζωή και ομορφιά την ίδια στιγμή. Πρέπει, λοιπόν, να μετατρέπουμε την ανάγκη σε ευκαιρία. Είναι θεμελιώδες. Είναι κι αυτό μέρος του «καλός καγαθός».

— **Ποια είναι η επιδίωξη σας στο Ίδρυμα Νιάρχος. Να δημιουργή-**

σετε ένα κτίριο με υπογραφή;

— «Κτίριο με υπογραφή» πχει άσχημα. Ανακαλεί στη μνήμη φορμαλιστικές εικόνες. Γιατί η αρχιτεκτονική είναι περιπέτεια. Είναι σαν να γράφετε εσείς ένα άρθρο και να μην ασχολείστε με το περιεχόμενο αλλά με τη φόρμα.

— **Σαν μια πολύ ακαδημαϊκή ταί-**

νια...

— Ακριβώς. Ακαδημαϊκό είναι η σωστή λέξη. Το τέρας που σέρνεται διαρκώς και απειλεί κυρίως τους αν-

θρώπους που κάνουν δημιουργική δουλειά. Ο φορμαλισμός. Να προσαρμόζεσαι στα γούστα των άλλων. Η αρχιτεκτονική δεν είναι μόδα. Δεν διαρκεί πέντε μήνες ή πέντε χρόνια αλλά... 5.000 χρόνια. Αυτή είναι η φιλοδοξία της αρχιτεκτονικής. Η πρόταση του Ίδρυματος Σταύρος Νιάρχος είναι μια ευκαιρία για την Αθήνα να δείξει τους μύς της. Μπορεί να σας φαίνεται ναρκισσιστικό και λάθος αλλά την ίδια στιγμή είναι πραγματικό. Το Μπομπούρ στηρίζεται στην εμφάνιση αλλά η εμφάνιση προέκυψε από την ανάγκη να φτιάξουμε στις αρχές της δεκαετίας του '70 ένα διαφορετικό μέρος για την τέχνη. Φιλικό, που να μη φοβίζει. Είμαστε τριανταπεντάχρονης, «κακά παιδιά», δεν θέλαμε να δημιουργήσουμε κάτι αλπομόντο αλλά μια καινούργια σχέση ανάμεσα στην τέχνη, τον πλητισμό και τους ανθρώπους και να σπάσουμε το τείχος αυτού του δέους, της τρομοκρατίας που ασκούσαν ως τότε τα μουσεία με τη μνημειακή κατασκευή τους. Κι επειδή θέλαμε να δημιουργήσουμε κάτι «καλό καγαθό», αυτή είναι και η πρόθεσή μας για το Φάληρο. Για την όπερα, τη βιβλιοθήκη, την αγορά, το πάρκο. Το

πάρκο θα είναι ένα από τα μεγαλύτερα και ωραιότερα της Αθήνας. Αλλά και το αναγνωστήριο εκεί ψηλά με θέα την πόλη και τη θάλασσα, την απεραντοσύνη της θάλασσας. Εναν τόπο συνάντησης θέλουμε να κάνουμε. Εναν τόπο για τους ανθρώπους. Ενα μέρος που θα διώχνει τον φόβο, δημιουργώντας μια κοινότητα αισθημάτων, την πεποίθηση ότι μοιραζόμαστε τα ίδια πράγματα ανεξάρτητα από το χρώμα και την προέλευσή μας. Ενα μέρος πολιτισμού.

— **Δεν νομίζετε ότι οι αρχιτέκτονες θα πρέπει να έχουν μια σχέση με την πόλη για την οποία σχεδιάζουν; Εσάς, ποια είναι η σχέση σας με την Αθήνα;**

— Αυτό είναι θεμελιώδες. Μου είναι δύσκολο να διαχωρίσω την Αθήνα από την Ελλάδα, την οποία γνωρίζω καλά ως ιστοπλόος και αγαπώ. Τέλη '70 - αρχές '80, αν θυμάμαι καλά, με φώναξε η Μελίνα Μερκούρη και ο Ανδρέας Παπανδρέου. Συνεργάστηκα στη διαμόρφωση του Νεώριου (Αρσενάλι) στο ενετικό λιμάνι των Χανίων με τη στήριξη της UNESCO. Δεν αρκεί όμως να ξέρεις κάτι. Πρέπει και να μπορείς να το μεταβιβάσεις.